

MISZTÓTFALUSI KIS MIKLÓS
MAGA MENTSÉGE

Igazán mondják a' Theologusok, hogy Isten az övéit (azért, hogy megidegenítse minden világi jóktól) abban szokta meglátogatni, a' mit legnagyobb javoknak tartanak világ szerint. Nékem Belgiumban olyan állapotom vólta, hogy ha pénz gyűjtésében gyönyörködtem vólta, és czélul fel nem töttem vólta azt, hogy hazámat, valamint lehet, segítsem e' szerint: Publica privatis anteferenda bonis. Azaz: A' közönséges jót eleibe kell tenni a' magánosnak, annyi idő alatt könnyen 40000 vagy talám 50000 forintot is gyűjthettem vólta, és ha eddig ott maradtam vólta, azt merem mondani, kevés Erdélyi Ur vólta, a' kivel tserélnék pénz dolgából. Amazt colligálhatom ebből, hogy minekutánna az én könyveimnek nyomtatásoknak gondjától megszüntem, és egészen magamat a' munkára adtam (noha még akkor-is vólta foglalatosságom és időm töltése a' könyveknek kötetések miatt) az utolsó két esztendőmben kerestem én többet 15000 az-az tizenöt ezer forintnál (mellynek 11000 forintját tsak egy embertől vöttem). Hát tized-fél esztendeig, a' mennyit ott töltöttem, mi lehetett vólta? leg alább öt esztendő alatt, a' míg a' nyomtatásban foglalatostkodtam, mi lehetett vólta? Ha pedig ott a' házasságra vöttem vólta magamat, a' mellyet el nem távoztathattam vólta semmiképen, ha még-is tovább ott maradtam vólta, akkor-is kínáltak engemet olyan leánnyal, kivel 60000 az-az hatvan ezer forintot adtanak vólta, mert observálták igen, hogy néha targontzával tolyták a' pénzt szállásomra. Illyen gazdag jövedelmemet pedig könnyen el-pazarolhattam vólta én ott, a' testnek minden gyönyörüségi között, ha a' más jó mester-embereket követtem vólta: a' kik többire azt tselekeszik, hogy a' mit egy nap munkájokkal keresnek, nem nyugosznak addig, míg azt kortsomákon és egyéb hitván helyeken el nem tékozzolják; én pedig

tsak azt-is kárnak tartottam annyi keresetem mellett, a' mit kenyérre kellett költenem nyavalyás testemnek táplálására. Néha egy holnapig-is bizony bort nem ittam; és minél alább való 's óltóbb eledellel lehetett, olyannal éltem: olyan szükön költő voltam, hogy véghez vihessem azokat, a' mikhez kezdetem Istenem indításából. Sokszor úgy kiadtam a' pénzemem a' könyv-nyomatatóknak, hogy kenyér vételre-is egy poltrámsem maradt. Illyen kiméllésemet és a' mellett nagy industriámat serénységemet (mert négy avagy öt ember dolgát vittem én véghez: úgy hogy abban a' munkában 60 esztendő ember sem dolgozott annyit, mint én a' kevés idő alatt) Isten úgy megáldotta, hogy véghez vittem annyit (a' nyomtatás iránt szólok) hogy gondot adott volna Országnak-is: és ugyan azzal vesztettem talám magamat, hogy országostól régen mozgatták, hogy a' Magyar Bibliát ki kellene nyomtatni, de mivel könnyen hagyták a' dolgot, és tsak ez volt; Jó vólna, ha mód vólna benne &c. Én látván, hogy ez tsak pusztá valleitas, (mondék magamban) Hozzá fogok én egy szegény legény lévén, és megmutatom, hogy egy szegény legénynek szives devotioja többet tézsen, mint egy Országnak immel-ámmal való igyekezeti: és hogy az Isten gyakran alá-való, és semminek alított eszközök által tapasztalható-képen való segítségével viszi véghez az ő ditsőségét. A' ki meg-visgálná pedig, elálmélné, mitsoda munkát töttünk mi azon, úgy hogy semminek alítottam vólna a' Bibliát úgy, a' mint volt, kinyomtatni: és tsudálkoznék, hogy noha minden órám nékem egy-egy tallér volt, hogy nem sajnállottam illy drága időmet erre a' munkára fordítani. Én mindazáltal örülök már mind ezen; mert merek ditsekedni minden jó lelki-isméret előtt, hogy (mellyet az én Apologiám megbizonyít) soha a' Magyar Reformatusok illyen correcta Bibliát nem láttanak. Jóllehet pedig mind ezt én jó lelki-isméret szerint kiváltképpen való devotioból tselekedvén, úgy tetszett, hogy ditséretes dolgot tselekedtem; mindazáltal az irégy szivek kiváltképen, látván, hogy egyébként sem árthatnak, magyarázták balra, hogy én Országgal akarok vetekedni, olly dolgot kezdvén, melly Országot illetett vólna, (quasi veró, mintha egy privata persona reá venné magát, hogy jó szándékból a' Ország Portioját meg-fizesse, nem jó neven vennék tőle) mint Szentzi Ábrahám-is itthon egy-néhány Fejedelmeknek, Mélt. Uraknak és Ekklesiáknak adakozások által nyomtatta-ki a' Bibliát: mintha Isten ollyan tehetetlen vólna, hogy másként az ő ditsőségét nem munkálódhatná, hanem ollyan könnyü

úton. Mások azért a' Biblia nyomtatást olyan nehéz munkának tartván, hogy mikor én abban munkálkodnám-is, voltak olyak, kik azt mondták: hogy Nagy fába vágtam a' fejszét. De én azzal nem hogy eltsüggedtem volna; hanem még inkább megvettem lábomat, és a' Biblia nyomtatást elvégezvén, negyed-fél ezer exemplárt t. i. hozzá fogék a' Psalteriumhoz, és azt mind a' Biblia mellé, mind pedig külön kinyomtatám 4200-ig: annak utána azzal sem elégedvén-meg, kinyomtatám az Uj Testamentomot-is 4200-ig: azzal sem elégedvén meg, majd mind e' könyveimet béköttem (keveset hozván haza exempláru) még pedig többire aranyoson: úgy hogy néha dolgozott én számomra 20 ember, az-az négy Compactor minden tselédivel legényivel és inasival egybe: kiknek fizetésekre az én két kezem keresményének mind elégnek kellett lenni, úgy hogy minden héten leg-alább 100 forintnak ki kellett nékik a' kezemből menni. Ebből minden veheti eszébe, minemű gazdag jövedelemben voltam én, mind mitsóda nagy devotio vólt, azt mind hazám javára fordítani.

Ugyan-is én az én keresetemből egy poltrát sem akartam haza hozni; igyekeztvén igyekeztem azon, hogy megfelelhessenek fel-tött szándékomnak, melly ez vólt: hogy (mondok) ez az én hivatalom; hogy könyvekkel bővitsem 's óltsótsam e' hazát: mellyből lön az, hogy e' könyveim nyomtatásoktól 's köttetésektől pénzem maradván, egyéb könyveknek vásárlásokra fordítottam, mellyek nagyobb részént ma-is oda vannak Lengyel Ország felé; 's még attól-is pénzem maradván, magam kínáltam-meg a' Belgiumban lévő Magyarokat; és így osztogattam-ki nékik haza jövelekre való segítségül pénzemet; tsak annyit hagyván meg, a' mennyivel gondoltam hogy haza jöveletem béérem.

Gondolkodóba esvén azért én (méltán ha eszem vólt) ha ugyan oda hagyjam-é olyan siros állapotomat (mondék magamban) ha tsak külső-képen kellene, itt örökké boldogul el-élhetnék, mert hová tovább inkább kiterjedne hirem, és vagy akarnám, vagy nem, el kellene élnem; de meggondolván, mitsóda végre javallották még hazámban jóakaróim közelebb a' Typographiát (mert mind ezt, a' mire mentem, ingyen sem merték javallani) Tudnillik hogy az értetlen (mert a' mint vólt, ki kell mondanom) Typographusok tractalván a' nyomtatásnak munkáját, a' tömémenteni vétkebe hová tovább való nyomtatással el-merültenek kivált a scholaris könyvek: mellyeknek kitisztításokrafelette szükséges, hogy olly ember erre adja magát, ki ezekre elégséges

lenne. Én az én tsekély tehetségemet érezvén, noha nemarrogalom nem-is arrogáltam, hogy ennyire mehessek; mindazáltal Istenem segítségéből, úgy látom 's tapasztalom, hogy többre mehettem és mehetek ez-iránt, mint mások 's még magam is véltem. Annyira igaz az, hogy a' jóban való szives szándékot és könyör-gést soha Isten gyümöls nélkül nem hagyja! Illy nagy tsorba-ságot látván azért nemzetemben, hogy a' scholákban sok nyo-morgással szerzett tudománykám-is tellyességgel rajtam ne vesszen; mihelyt megértém, hogy már Isten a' Keresztyéneket annyira segélte, hogy Erdélyről-is elvetették már a' pogányok igáját, oda hagyván én a' siros kontzot, jó remenség alatt haza jövök: (mondok) ezután a' Keresztyénekkal lévén commerciumunk, többet reménlhetünk mind a' jó mesterségeknék florea-lások felől, mind pedig (a' több Keresztyéneknék példájokra) Nemzetünknek excolaltatása felől. Meg-gondolván én azt-is, mi végre fogtam Istenem előtt mind ezekhez, t. i. hogy nemzetem-nek használhatnék vélek, és talám a' végre adott Isten azokban olyan előmenetelt; az Isten is (mondok) meg vér, ha abbéli intentiomnak, és mint-egy fogadásomnak eleget tenni tellyes tehetségem szerint nem igyekezem. Ezek-béli sok jó igyekezetim-nek praemiumául töttem-fel én azt, hogy ennyi ditséretes munkával és a' privatumnak olyan tapasztalható vagy szem-mel látható posthabealásával könnyen meg nyerem (mondok) azt, a' mit a' külső gazdaságnál nagyobbának tartok, t. i. Istenem és Nemzetem előtt való kedvességet. Hogy ezen méltán kap minden virtuosus ember, nem szükség sokkal mutogatnom. Préd. 22. I. eléggé bizonyítja. A' Pogány Böltsek-is megismérték, hogy ezt a' leg-belsőbb ruházatjókkaal együtt vetik-le: az-az akkor tészik-le ennek kívánását, mikor meghalnak. Plato: Cupidinem gloriae, ceu ultimam tunicam, anima solet deponere. Tacit. 1. 4. Hist. Etiam sapientibus cupido gloriae novissima exuitur. Annál inkább reá kellett pedig vennem magamat a' haza jövetelre, hogy nem tsak hivtanak sok jóakaróim, hanem le-jövelelemre küldött pénzekkel-is édesgettek az Erdélyiek, melly dolog így volt. Mikor a' Soltáromat meglátta a' b. e. Ur Teleki Mihály Fogarasban az Ország Gyülésében, az Urak közzé sietvén és mutogatván 's ditselkedvén mondogta: Urak, haza kellene ám ezt az ember hozatni; de arra pénz kell. No ki mit ád? És akkor a' ki mit ígért, fel-jegyezvén, azután fel-is küldték közel 200 aranyig, Hogy meghozák, én arra mondogék: Köszö-nöm igen az édes nemzetemnek jó-affectioját; de én erre nem szorúltam, nékem Isten eleget adott: úgy hogy, ha kell, haza-is

mehetek: és bánnám, ha ezzel köteles szolgává akarnának tenni; holott én önként és magam szabadságában többet szoktam szolgálni. Mindazáltal a' Magyarok instálván, hogy el-vegyem, mert másként meg szégyenlené magát az egész Ország, és assecuralván forma, hogy ne féljek semmit attól, a' mitől félni láttatom; elvévén a' pénzt; de erősen el-tökéllvén magamban, hogy én ne legyek senkinek adós, és valamit tselekeszem, hogy Istennek nagyobb ditsőségére szolgáljon, nem akartam dolgaimban senki segítségével élni; fogám én azt a' pénzt, és meg-annyit tévén melléje, vagy még többet, 2200 az-az huszon-két száz forintot adék a' Provinciának interesbe: hogy annak interesével minden esztendkőn egy ott megfogyatkozott Magyar a' haza jövetelre segíttessék. Ebbéli jó affectio-mat köszövnén a' Magyarok, mind-azáltal helyben nem hagyák ez okokért. [1.] A' Magyarok, (kik ott mind inkább szegény legények) szemtelenségre vetnék magokat: és egyik-is másik-is obtrudálná magát, hogy ő-is megszükült; és így a' kire az a' Beneficium lenne bizva, sok alkamatlanságot szenvedne tőlök. [2.] Mert ott-is regnálván még az a' Dogmaknak discretiojok, hogy ki Coccejanus, ki Voetianus: ha Coccejanus volna a' Rector (mert egyik Academiában a' Rectorra akartam bizni) és Voetianus menne hozzája kérni, nem olly facilis volna; & contra. [3.] Hogy jobb azzal a' jelen való Magyarokat segíteni. [4.] Hogy ott kevés interesse van a' pénznek, és jóval-is több minálunk: mert itt 10 százra; de ott köszönet, ha négyet adnak százra. [5.] Hogy akkor kezdődvén ott a' háborúság vagy hadakozás, majd minden interesse a' pénznek oda lött.

Gondolván azért én, és mások-is intimálván, hogy ha Isten engemet meg-áld és boldogít dolgaimban, itthonis segíthetek, a' kit akarok, s úgy is jó lészen; fel-vévém én ott a' pénzt és majd felét ki-osztogatám a' Magyaroknak: kik mindnyájan interesre kívánván, hogy adjam; Isten oltalmazzon (mondék) hogy interest kívánnyak: és fél-esztendőre igérvén mind annak megfizetését, még ma-is oda van benne, és némelly részét talám soha sem látom. Azonban én perseverálván azon igyekezetemben, hogy ne láttassam senkitől beneficiumot venni, ugymint kit Isten arra segített, hogy tsak adjak inkább, mint vegyek mástól; előttem tartván azt, mitsoda beneficiummal igyekeztek az emberek nékem lenni; de nem tudván személy szerint, kik és mennyire adakoztanak, és így nem lehetvén kinek-kinek refundálnom, T. Pataki István Uram-is instálásomra nem akarván meg-mondani; mint a' mellyet, mint közönséges jó véggel

adattat nem illenek r fund lni; hogy mindaz által tsak abban ne maradjon, mindjárt lej vetelemkor mint-egy 400 forint  rra könyveket osztogattam-el.

Még-is mindennek a' benefactorok közzül nem jutván, és ez a' kedveskedés az adakozást fel nem  rv n, más útját gondolám refund l s nak, ekképen. Mivel (mondok) ezt a' közönséges jó végezt tselekedt k, hogy végeket abban el- rt k légyen,  m meg-mutatom mindeneknek ilyen módon: Az  n könyveimet igaz  ron adván-el, noha fel menne 40000 az-az negyven ezer forintra, vagy még fellyebb-is; mindazáltal  n limit ltam tsak  gy, hogy 30000 forintra menne fel: azon igyekezvén, hogy meg-ism rje minden ebben a' nemzetben említett jó szándékomat, hogy t. i.  n ebben a' hazában e' könyveket el-bővítsem és  lts tssam, mint Salamon az ezüstöt Jérusálemben. Eleget kiáltottak reám a' Compactorok, hogy azzal mind nékik, mind magamnak k rt tészek; de  n azzal akkor semmit sem gondoltam; hanem elégnek tartván az  n keresetemet 30000 forintra limitálni, gondolván hogy annyival-is b eem e' haza javára való igyekezetimet, limit ltam péld. ok. a' közönséges S lt rt 75 pénzre: keveset adhattam pedig  gy el; mert ez a' Nemzet semminek limitált  rr hoz nem szokv n, nem állhatja, hogy még-is el ne kunyor ljon benne. Ugy hogy, ha a' Bibliát k t pénzen tartanám, m g-is a' Magyar egy pénzen kérné. Azonban a' sok ism r im mind ajándékot kivánván tőlem, kitsiny v lt, ha tsak Psalteriumot adtam. Azonban az Ecclesiasticusoknak akarva-is  lts bban akarván adni, mint másoknak, kit 60, kit 66 pénzen vesztegettem-el.  s  gy ez nálam hamar el-fogyv n, maradott kevés számú némelly Compactorokn l, és  k adták-el 12 suszt kon: 's  gy-is örömest megvett k, tsak kaphatták. Az aranyos Psalteriumot pedig, mellyet  n 10 suszt kra limit ltam (a' belső embereknek pedig 8 suszt kon kezdettem v lt adni) mind el-adhattam vólna igaz  rr n egy-egy talléron. Az aranyos Uj Testamentumot limit ltam k t forintra; holott más ez előtt egy aranyon adta.

A' Bibliát limit ltam és adtam mint-egy  t forinton; holott az előtt 10 v. 12 forinton, vagy fellyebb-is el-adták.

Tehát ez a' jószág, melly olyan  lts n limitálva-is felment vólna 30000 forintra; igaz  rr n, t. i. a' mint más akarki adta vólna, mennyire mehetett vólna? Nem  lts t ttam h t el a' könyveket? Ha mit adott valaki közönséges jó végezt, nem  rte -el végét eléggé? M g-is mindazáltal meg v lt az, hogy sokan nem  ltallott k magamnak említeni, hogy akkor

ök-is segítséggel voltak: mellyért mindenüvé nem kevés ajándékom ment. Mind távol létemben azért, mind jelen létemben, tellyes tehetséggel (úgy hogy annyira sem kívánhatta senki) azon lévén, hogy ennek a' Nemzetnek szeretetét hozzám devinciáljam, olyan látható-képen félre tévén a' magam tulajdon hasznomat; ím mi lön haszna és kimenetele? Nem tsak kiüressítettém minden keresetemből, mellyet kisebbnek tartanék; hanem megfosztatám minden kedvességemtől, és nemzetem előtt való reputatiomtól, még a' melly volt-is: söt olyan emberek támadtak reám, és minden igyekezettel azon vannak, (úgy látszik) voltak mind eddig-is, hogy (a' mellyet minden betsületes ember szeret, és keres, annyira, hogy néha az életnek-is azt eleibe tész) minden existimatióm mellől el-esvén, a' porba a' sárba tapodtassam: és következés-képen semmi jó igyekezetemben elő ne mehessek. Dii boni! Mit kell hallani? Ki kell mondanom: nints mit tennem. Est. 7. v. 5., 6. Mikor Assverus király untatná Estert, hogy mondja-meg, kitsoda az, a' ki néki egész nemzetségestől veszedelmet munkálkodja, meg valja utóljára: A' mi ellenségünk és gyűlölök e' gonosz Hámán. Én-is azt mondom. A' kik nékem ennyi gonoszomra vannak, az itt való. Reform Clerus közzül azok, kik a' b. e. Bethlen Elek Uram temetésére mentünkben úti társaim vóltának: t. i. olyan emberek, a' kiktől tsak jót, és dolgaimnak promotiojokat várhattam volna: kiknek sziveket ott alitván járn, a' hol tanításokat és külső magok viseléseket, (úgy-mint a' kik commendálják szóval eléggé az Isten ditsőségét és a' közönséges jót) én mindebben gyakorlottam magamat, mind pedig vélek nagy nyájjasságban éltem. Ki-jö hát ez úton, a' mit Beszédemnek kezdetiben mondék, Hogy Isten az Övéit olyan dologban szokta sokszor megszorítani, a' mellyet igen nagy jónak tartanának. De azt mondják itt az emberek, 's kivált-képen ennek a' helynek lakosi: Az Istenért, mit szólasz olyan emberek ellen, a' kik olyan betsületes tiszteket ditsérettel viselnek, a' kiktől olyan tanításokat hallunk, és következés szerint a' kik az egész hallgatóktól olyan nagyra betsültetnek? Fel. 1. Adta volna Isten, hogy ne vólna okom arra, hogy ő Kegyelmekek ellen szólanék és nem-is szólottam sokáig, kedvezvén az ő Kegyelmekek betsületeknek: t. i. mind addig, míg türhettem. 2. Most-is arra nem mentem vólna, hogy ő Kegyelmekek ellen szóljak, ha békét hagytanak vólna, a' mint T. Püspök Uram imponálta vólt ő Kegyelmekeknek; de látom, hogy addig kedvezek ő Kegyelmekeknek, hogy sütvé tészik alám a' makkot,

és sok kárát vallom naponként, 's hová-tovább inkább serpál az én veszedelmemre az emésztő harap, és mikor észre vévém magamat, tsak el-hülék nagy álmélkodással, mi lett, mint és mi karban vannak, az én dolgaim, vévén észre miképpen vágták 's vágják alattam a' fát. A' ki az ő betsületinek le-tapodtatásán meg nem indul, egy huntz-fut az: és a' kire tsak egy ló lopást fognak-is, ha ki nem tisztítja magát, mind betsületi oda lesz, mind pedig akasztófára kell mennie, egy ló lopásnál nagyobbab fogtak én reám, sőt mindennél gonoszabb embernek lenni, nem tudom magokkal, de másokkal el-hitették. Avagy azért a' veszedelemre kész akartva mégyek, az ő Kegyelmekek betsületinek való kedvezés miatt; avagy azokból a' sok gonoszokból kimosdom, annak megmutogatásával, melly méltatlan fogták azokat reám, és következés szerint melly nagy Isten ellen való bün vólt, ártatlan annyi haza javára igyekező igaz haza-fiát affélékkel terhelni. Kiáltjuk eléggé, melly sok várasunkban a' bün; mellyekért vér az Isten sok-képen bennünket: bár a' gerendát látnók meg a' magunk szemünkben. 3. Méltó hogy mindenek jól elméjebbe nyomják, a' miket Idvezítünk mond Máth. 23 : 2, 3, 4, 5, 6, 7. A' Fariséusok-is nagy tekintetű és méltóságú szent embereknek tartatnak vala: de még-is Idvezítünk azt javalja, hogy azoknak tanításokat bé-vegyék ugyan, 's meg-fogadják: de az ő tselekedetek szerint ne tselekedjenek. Méltó, hogy megolvastassék az az egész caput, Idvezítünknek a' Fáriséusok ellen való tanításáról.

De itt azt mondod: Hiszem ez emberek jó intentioval vannak e' materiában, mert az Isten ditsősége mellett láttatnak buzogni és az Ekklésia javainak conserválásokban ha fáradoznak, igen jól tselekeszik. Fel. Azzal fedezik-el az emberek gyakran, a' mit lappangtatnak szivekben, a' religio palástja sokszor a' meg-veszett és megvesztegető szivnek. Igaz az, a' mi vagyon Péld. 14 : 12. és Cap. 16 : 2. A' Fariséusok-is úgy látszott, jól tselekedtenek akkor, mikor a' Móses törvénye mellett buzgottanak; de még-is nagyot vétettenek, hogy irégységből az ártatlant megszentíázták, és a' magok libidojokat, kívánságokat és boszszújokat igyekeztek rajta ki-tölteni. De ha másként ő Kegyelmekek vétek nélkül való feddhetetlen emberek vólnának-is, és senkinek ártalmára nem vóltanak vólna-is, Ebben, a' mint velem bántanak, vétek nélkül nintsenek, a' mint majd megtetszik. Vétettenek én ellenem tagadhatatlanul, a' kinek eddig való életemet haszontalanná tötték, és továbbra-is az én életemet merő halállá változtatni igyekezik: vétettenek az Ekklésia

ellen; mert ebben a' materiaban, mellyben akarnak láttatni az Ekklesiával fogni, az ő Kegyelme kivánságok tsak olyan, hogy Nescitis, quid petitis. A' Zebedeus fiainak annyok fiainak rendeletlenül kívánnya vala javokat, és érette meg-is dorgáltaték. Megismérik még (úgy hiszem) az Ekklesia Tagjai, melly méltatlanul kívánták tőlem az ő Kegyelme informatiojokból a' mit kívántanak, és hogy sokkal jobb lőtt volna énnékem békét hagyni, és azt a' jó Typografiát, a' mint kezdetem vólt készíteni, meg nem szaggatni. Hogy ő Kegyelmekek való feleletemet írásban tegyem, vitt reá az-is, hogy én felőlem Magyar Országban, és egyébütt-is nagy reménséget concipiáltak vólt, és ahoz-képest tsudálják, hová löttem, és hogy várakozásoknak ennyi ideig eleget nemtöttem. Akarmelley potenter tuealnam azért szóval ügyemet ő Kegyelme ellen, nem lenne az tudtokra mind azoknak, a' kik távol vannak; akik előtt mindazáltal, szükség, hogy magamat meg-mentsem, és okát adjam, ennyi esztendeimnek mind haszontalanúl való eltöltésének. Kiváltképen való oka pedig e' magam Mentségének ez. T. Püspök Uram imponálván a' Nyárban ő Kegyelmekek írás-által, hogy rólam desistáljanak; nem hogy azt meg-fogadták vólna, hanem inkább irritálódtanak, és a' Consistoriumot itt elhitették, hogy én Tordán megvartam azt, hogy T. Németi Samuel U. ő Kegyelme onnét el-jöjjön, és az után (addig semmit nem mozdítván) vádaskodtam ő Kegyelme jelen nem létében ő Kegyelme ellen. F. [1] Maga T. Püspök Uram a' véle való betsületes Atyafiakkal tanúbizonytságot tehet; hogy minekutánna én kivallottam, az ő Kegyelme adjuratiojókra, kik adtanak nékem okot és alkalmatosságot, és miképen, Apologiámnak ki-nyomatására, az után T. Németi Uram két nap-is vólt ott, Tordán t. i. és én eléggé instigáltam T. Püspök Uramat az alatt, hogy kövesse-el ő Kegyelme aránt, a' mit fogadott; de egy 's más miatt mind el-múlt: avagy hogy ő Kegyelme jobbnak alította levele által imponálni a' silentiumot. [2] Még inkább kezdett annak utánna egyebek előtt-is ellenem agalni: úgy hogy még az Adversariusokat-is fel-ültette ellenem, a' mint erre elég bizonytságot adhatnék. Sőt még [3] Az őszszel közöttünk forgó controversiának sopiálására itt compareálván T. Püspök Uram, több Betsületes Atyafiakkal, ama' szerint: Psal. 12 : 3. Ő Kegyelme tehetős emberek lévén nyelvekkel: azonban (a' mint mondják) Nec Hercules contra duos, ő Kegyelme sokan lévén, és ki egygyel, ki mással tóldván, és én-is az ő Kegyelme betsületinek kedvezvén, annyira el-nyomának szóval, hogy az akkor

jelen való Betsületes embereket-is el hitették, (idő sem lévén a' magam mentségére) és én felőlem mind igaznak vélték az ő Kegyelme sok vádjokat: mert ha magokkal el-nem hitették volna, hogy mind igaz az, a' mit ő Kegyelme ellenem mondanak, kétség nélkül ellene mondtak volna; de nem csak helyben hagyták, hanem voltak olyak, a' kik még inkább tódották a' dolgot. Ha azért akkor szóval úgy triumpháltak rajtam, gondolhattam méltán, hogy másszor-is úgy lenne ez, ha csak szóval kellene. Én azért gondolván, hogy ha olyan jóakaroimat is elhitették, hogy úgy ítélnének én felőlem, a' minéműnek ő Kegyelme leírták, tehát concludálhatom, hogy tehát az egész világ ellenem vagyok, és kigyót békát kiálthat reám, ti: valakik valamit érteni láttatnak az én dolgaim felől; az-az senki sints, a' ki jól ítélne felőlem. Melly ha úgy vagyok, méltó (mondok) fel kelnem, és lábomat meg-vetnem, és ama' szerint: Si Deus nobiscum, quis contra nos, ez egész világgal szembe szálljak. Interim mint effélékben gyakorlott ember, nem ijedek meg, mert másszor-is volt nékem olyan tentatióm, mellyből Isten segítségéből cum victoria emergáltam.

Mikor a' Bibliát olyan nagy fervorral nyomtatni continuálnám, az Erdélyi Ref. Ekklésia, vagy Erdély Országa felküldött embere (mi szükség dissimulálnom, a' mit előhoznom a materia kivánnya, és a' mit követni akkor ő Kegyelmeinek betsületiben járt) mindenképen azon lévén, hogy engemet inturbáljon munkámban, Conciliumot (az-az az Amsterdami Consistoriumot) egybe-gyűjtötte ellenem, hogy leg-alább dehortáljanak, vagy másként orvosolják, hogy elő ne mennek a' munkában: én azt feleltem: Si totus mundus se mihi opponat, ego toti mundo me opponam, nec desistam, dum spiritus hos reget artus; mint-hogy tudom, hogy Istenemmel kezdettem, az-az Istenemnek indításából, és benne ő felsége segít olyan látható-képen engemet: Si Deus nobis cum &c. Hasonló-képen az Academiákban lévő Magyarok, az ő Kegyelme informatiójából mind azt tanátsolták, hogy hagygyam-le: sőt még (a' kiknél közelebb válók már nem vóltanak, a' kik t. i. ennek előmenetelit úgy kívánhatták volna) a' Corrector Társaim-is el-tsüggedvén, kezdték javallani, hogy Cedendum praesenti necessitati: Megdorgálván azért egyiket ő Kegyelme közzül, hogy (úgymond) Miért lágyítjátok és kesergetitek az én szívemet? mert én &c Act 21. Ilyen tribulatiomban ekképen látván, hogy apparenter ez egész világ ellenem vagyok, érkezék azonban egykor a' vidámitó válasz Erdélyből, mindenek megfordulának, és én cum triumpho

véghez vivém munkámat. Azért másszor-is lévén ilyen dolgom, az én Istenemnek ilyen tapasztalható-képen velem való létele animál mostani ügyemben-is. Dávid-is ezzel biztatja magát a' Filistéus ellen Saul előtt 1 Sam. 17 : 36. Mind medvét, mind oroszlánt ölt a' te szolgád. Látván (mondok) hogy mind elhitték a' jelen valók, valamit az én vádoltatásomra hallottak, ha az alatt (gondolám) történnék meg-halnom, mindenek előtt megbüszszödnék emlekezetem: mert mindenek el-hinnék, és elhívén mondanák 's méltán-is, hogy ilyen 's ilyen ártalmas, söt gonosz, kár-tévő, hitván ember veszett-el: söt maradékimra nézve talám több ártalom-is következének belőle: Mellynél mi lehet betsületit 's maradékinak javokat szerető embernek hegyesebb ösztön? Élet 's halál által kell ennek meg-orvoslására iparkodni, ha tellyességgel nem töke, avagy darab kö az ember. Hogy én a' külső betsületet nem vadászom, 's talám felettébb-is negligalom, tsak ebből-is meg-tetszik: hogy az Academicusok közt ilyen szokás lévén, hogy a' ki ott leg régibb, az jár elől. Engemet-is az ott való Magyarság megbetsülvén, előttök botsátottak mindenkor. Haza jövén-is azt a' rendet megtartottuk mindenütt. Egykor én látván, hogy T. Tsepregi Uram egy Társunkkal majd kardra kele azért, hogy talám előtte fogott volt menni, gondolám én magamban, hogy Péternek mondják; de Pál-is értsen rajta. Gondolám, hogy talám azt-is neheztellik, hogy én præcedálok: gondolván azt-is, hogy az ő Kegyelmeök hivatala olyan rendet kíván, ő Kegyelmeiket spontè præmittáltam: 's az-ólta minden Academicusokkal úgy töttem; noha majd mindenek meg-kináltanak az elől-járással. Söt annyira le-botsátkoztam, hogy itthon tanúlt Prédikátorokat-is előttem botsátottam; azt előttem tartván, hogy akar betsüljenek engem, akar ne, tsak használhassak fel-tött ezéлом szerint nemzetemnek, elég az nékem. Noha egyszers-mind igaznak-is alítottam itt-is, a' mint másutt igaz: Honor est honorantis, non honorati: & Honor fugientem sequitur; sequentem fugit. Azonban mit nyerék véle? Illyen ártalmak következének belőle. (1.) A' kösség előtt mindjárt vilescalni kezdék, melly az Ecclesiasticus statussal való inæqualitásból colligalván, hogy nem méltó engemet azzal egy-arányú statusban tartani (mellyet menten le-jöveletemkor az Uraktól megkivántam, hogy ő Kegyelmeikkel egy privilegiummal birjak) ezért tusakodott mind eddig velem a' Város olyan acriter, és tsak azt a' privilegiumot-is azért obtineálhattam olyan nehezen, mellynek ma-is fuvom a' tarlóját. (2.) Magok ő Kegyelmeik-is fejemet, mikor magam

le-vontam, alá felé taszítván, confirmálták a' kösségnek ártalmas opinioját. Akkor tsak hamar egy Pap vendégség esvén, a' Vargák közzé ültetének engemet. Elpirulván én, 's látván, honnét vagyon, magamban tsak azt mondám, a' mit Toféus Mihály egykor egy szegény alá-való legénytől megpirongattatván Nesze (úgymond) néked Toféus Mihály! Nesze (mondék) néked T. M. Jól vagyon (mondék magamban) A' ki a' korpa közzé elegyíti magát, úgy szaggatják meg a' disznók!

Azóltá hogy mindenképen azon vannak ö Kegyelmekek, hogy minél-inkább lehet, le-nyomjanak, dedignalván engemet magokkal egy sorsban lenni, meg-tetszik onnét; hogy noha véghez vittem már nagy nehezen, hogy a' Tanáts nékem Assecuratoriát adott házamnak immunitása felől; még-is a' populétól nem tsak sokszor sok rosszszat hallok, sok betstelen szókat nyelek; hanem (a' mint a' Tanáts fel-tötte) még azt-is neheztellik, hogy az immunitásnak annyi részetskéje akadt reám. Söt hallogatom azt-is, hogy non obstante illa Assecuratione, mind fel-irogatják a' Dicasban házamnak adóját, és holtom után (mint hogy látják, hogy addig nem lehet) mind meg-vészik.

Mikor a' Typografiát építém, szintén akkor kérvén egyszer az adót, felelék: Édes Atyámfiái, hiszem ez a' ház tsak azért-is immunis volna, hogy én immunis az-az Ekklesia házát tseréltem véle. Azt már Városi Uramék jármokba fogták; ez lévén azért a' helyett, nem tartozom adóval. Másik az, hogy (a' mint Kegyelmetek látja) annyi adót adok én, hogy a Városon egy utza alig ad annyit: mert ha tsak lakni kellene a' ház, el-térnék én ott könnyen, a' hol Istvándi Bálint el-tért; de én az Ország szolgálatja végett készítvén ez épületet, reám nézve olyan, mintha a' sárba hánynám mind azt, avagy adóba adnám.

Mert akar Németnek adjam én, akar Magyaroknak, elég ha az én erszényemből telik-ki. A' legényim Immunitásokat urgealván egykor az Urak előtt, és ellenem ebben szörnyen obstalván a' Város, az Urak tudakozódásokra azt felelte a' Tanáts i. hogy (úgymond) legényimre kevés adót vetettek, t. i. a' mennyit csak egy foltozó Vargára: mellyért nem méltó inquietuskodniok.

Felelék én az Urak előtt. Vegyünk tsak azon foltozó Vargáról példát: Ő a' sertés fonalnak elsöben tsak a' vékonyát dugja által az árr lyukán, és ha azt által dughatja, azután a' vastagát-is utánna rántja. A' legényimre-is most elsöben kevés adót vetettek, és ezzel tsak szoktatván, jövendőben minden terhet reájok raknának. 2. A' Tanáts azt forgatván,

hogy (úgy mond) a' Városi nép azt-is difficultalja, hogy maga T. U. immunitásban vagyon: Felelék én az Urak előtt: Ha az egész nép olyan sententiában vagyon, e' nép hasonló a' bolyókás és kényes beteghez, kit kínálván a' Medicus orvosságával, nem tsak el nem vészi azt; hanem a' Medicust szidja, pöki, és tellyes erejével magától el-taszigálja. Mit tsinál amaz? El-unván a' sokát, egykor oda hagygya, hogy ámbár veszszen a' maga dögiben, ha annyira meg-átalkodott a' maga veszedelmére; vagyon (úgymond) halál, a' melly meg orvosolja. Én-is nagyobb boszszút e' nemzeten nem tehetnék, mintha ide hagy-nám: és ha azt tselekedném, jól tudom, hogy magamnak jobban consulálnék: mert én akarmelley szegeletibe mennék a' keresztyén világnak, mindenütt jobb állapotom és betsületem vólna, mint e' háládatlan hazában, ha más lett vólna, soha ennyit sem szenyvedett vólna, hanem magára gondot viselt vólna.

Én-is bizonyára Istenemre inkább, mint egyébre tekintve halasztom még-is azt az extremumot: mert mikor az ember desperatus, nem gondol még holmi kárával-is.

Söt a' fellyebb valók tsak semmik; de még nagyobb az, a mit az idegenek rajtam elkövetnek úntalan: tsak nem régi-ben-is a' mit követének rajtam, ugyan azon kút föből áradott. Söt nem hiszem, hogy factio nem vólt vólna; mert már a' Commendansnak hírével volt, hogy ez Typografia ház, és ha magával el-hitette vólna, hogy ez Ecclesiasticum privilegiummal bír, mint a' Parochialis házakat hogy nem bántotta; kétség nélkül ennek-is békét hagyott vólna, és engemet város tsudájára vár-tára nem vittek vólna, ott nem füstöltenek 's rongáltak vólna, ha valahonnét nem instigálták vólna. Nem vagyok olyan, mint a' kutya, a' ki a' követ harapja, mellyel meg-hajították. Nem annyira kell nékem neheztellenem az idegenekre, a' kik engem nem esmértek, és nem tudták, kivel tselekszik azt; hanem tovább vizsgálom az okát, és hogy annak-is ö Kegyelmekek vóltak az okai, majd meg-mutogatom.

De azt mondják: Hiszem mellette szóltak akkor-is; tehát &c. Fel. A' külső szólás nem mindenkor egyez a' szivel. 2. Szóltak talám azért, hogy a' magok sorsokat féltették, tudván hogy consequenter ö Kegyelmecken-is az meg eshetik. 3. Minek utánna annyira le-tsepillőtenek, hogy a' miatt olyan consequentiák következnének, késő már most szánni, ha mi afféle rajtam esik. A' ki megöli az embert, néha megbánnya annak-utánna; de késő már.

Mint hogy pedig azok, a' kik én ellenem vannak, mind az

itt való Ref. Consistoriumot, mind az itt való Tanátsot, mind az Urakat felültették, úgy hogy Biráim jó sententia reménléssel nem lehetnek, gondoltam egyedül való remediumát, hogy a' Generalis Gyülést requiráljam, és ott proponáljam dolgomat; de (mondok) az-is vagy léssen kezem ügyében, vagy nem: és ha léssen-is, de ha ő Kegyelmekek ott lésszenek, minthogy tehetős emberek szóval, ki tudja, ott-is prævaleálnak, és én azon nyavalyában maradok. Oda járul az-is, hogy (a' mint mondám) a' Prédikatori rend közzül-is, sőt az én legjobb jóakaróim közzül-is némellyek, vagy mindenek, azon ellenem való persvasioval tellyesek: úgy hogy nehezen lehetne szóval kivernem belőlök. Mert én (azt meg kell vallanom) szóval igen boldogtalan ember vagyok; kivált ha confundálnak: úgy hogy, ha annál igazabb ügyöm van-is, magam mellett illendő-képen nem agálhatok. Mert én hallgató ember vagyok és hogy olyan vagyok, ne tsudálja senki: mert ez a' mesterség, a' mellyet én oda-fel üztem tized fél esztendeig, annyira meg kívánnya, hogy ember reá függeszsze minden elméjét és szemeit; hogy semmiképen nem lehet ezt jól tractálni, 's egyszersmind beszélleni. Innét vólt, hogy kivált eleintén, mód-nélkül el-szoktam vólt a' beszédéről. Hogy haza jövék pedig, azólta a' sok tribulatio kimondhatatlan sok búba és melancholiában meríte: úgyhogy nem várhatja senki, nékem nem-is hivatalom, hogy szóval annyit, mint a' kik abban gyakorlották magokat, tehessek. És ugyan ez az oka, hogy én nem vagyok méltó, hogy ő Kegyelmekekkel egy sorsban tartassam, hogy nem prédikálok. Fel. Mintha tsak abban állana a' virtus; lám a' Medicusok sem prédikálnak; még-is Ecclesiastica personák affelől. De talám azért még-is, hogy külső ruhában járok? Fel. A' Catholicus Mesterek-is külső ruhákban járnak; még-is Ecclesiastica personáknak tartatnak. Talám azért, hogy az emberek látják mikor dolgozom, melly slejtes módon vagyok. Fel. 1. Bizony dolog, elég nehéz mikor én magamtól kérdezik sokszor, hogy hol van T. U.; de ha meg gondolom, még gloriának kell tartanom, hogy olly tsekély 's contemptibilis munkákból olly ditsőséges effectumokat hoz ki az Isten: mellyet meggondolván, noha én legényimnél-is alább való módon vagyok olyankor, azt mondom: Nem átallanám én, és átallanom nem kellene szürt-is vennem reám, ha azzal hasznót szerezhetnék nemzetemnek: mellyért nem átallottam úgy lebotsátkozni, hogy Enyedi Senior annak utánna annyi ideig olyan Scholának (NB. Successorom ott Academicus vólt, a' mint Enyeden az Oratoria Classisban Prædecessorom-is Academicus)

Mestere lévén, Belgiumban a' gyermekek közzé üljek, 's azoktól tanuljak &c. Ezt tévén fel: Qui se humiliat, exaltabitur.

2. Vólt az ideje, hogy prédikálottam-is eleget, még pedig úgy, hogy nagy reménséget concipiáltanak felőlem; de meg-fogadván azoknak tanátsokat, a' kik azt mondották: Istennek hálá Prédikátorink e' Hazában elegen vannak; de ilyen mester-ember nintsen! mellyel ember többet használhatna hazájának, mint Prédikátorságával, azt az útat követtem, és azokra adtam magamat: még pedig sokkal többekre, mint a' mit nékem javallottanak: úgy hogy azoknak reménségeket sokkal fellyül haladtam. Hogy pediglen most másokban nagyobb foelicitást látok a' prédikálásban, egy tseppnyire sem szégyenlem; mert 18 esztendeje már, hogy arról tellyességgel elfordítottam elmémet, és nem szégyenlem, ha a' varga jobb sarut tud nálamnál tsinálni.

t. i. a' ki miben gyakorolja magát, abban lehet perfectus. Énis magam felől úgy itélek, hogyha azólta, miólta ezekben gyakorlom magamat, adtam vólna magamat azokra, a' mikben Németi Sam; Uram v. más foglalta magát, egy tseppnyire alább való ember ő Kegyelménél nem vólnék, ha tsak elmére kellene. Accedál az is, hogy az Isten, hogy mind embereknek lenni megmutasson bennünket, nem ád senkinek itt e' földön mindenben való perfectiót, hogy el-ne hidgyék magokat: mint a' páva, ha meg-nézi a' lábát. Még Sz. Pál Apostolnak-is vólt valami cruxa, mellytől való megmenekedését hijában kívánta Istentől. Mégis protestálok, hogy én a' külső betsületet nem vadászom; de mikor látom, hogy pokol szomszédim vannak, és ha ki nem adom magamat, látom mennyi kárommal vagyok; kételenítetem magamat ditsérni; igazán mindazáltal, és úgy hogy magam felől való testimoniumomat megpróbálhassam. Ha valamely Medicus mégyen valamelly nemzet közzé, valamig kinem hiresíti, hogy ő a' nyavalyákhoz ért, addig senki nem keresi meg orvaslás végett: azzal mindazáltal senki nem mondhatja kérkedékeny embernek, hogy magáról kimondotta, mitsoda és mit tehet ő. Mint szeresse ember természeti szerint a' maga betsületit, maga T. Németi Uram példa: ki felől tsak ezt találta in Priæ. ad Hebr. Vander Wajen Uram mondani, hogy ő Kegyelme tanítványa vólt, és tőle vőtte ő Kegyelme azokat. Ugy megindúlt ezen ő Kegyelme, hogy más munkájában, mellyet itt nyomtattunk, acriter refutálta érette. Azért énis noha tudom jól, hogy: Propria laus sordet, idegen dolognak ne állítsa senki, hogy magamat látatom ditsérni. Hogy pedig olyan particulárekra, olyan alaton débdáb dolgokra szállok le, oka ez, hogy

in genere az-az közönségesen hijában kiáltom magamat ártatlannak, hijába igyekezem elhítni az emberekkel magamat betegnek lenni; ha czikkelyenként meg-nem mutogatom, hogy ebben vagy amabban minémü méltatlanságokat követtenek-el rajtam. Hogy olly derék emberek ellen tészek-fel, oka ez, hogy látom már, hogy külömben nem lehet a' dolog. Kedveztem én valamíg lehetett ö Kegyelmekek betsületeknek, mint bizonyság erre Mélt: Gubernátor Uram Méltóságos házas-társával, kiknek mikor referáltam volna, tsupa irégységből mit igyekeznek eltölteni a' Papok, t. i. hijába kedvezett Isten azén Officinámnak, mert az ö Kegyelmekek intentiojók szerint az következik, hogy egy tsep Typographia se légyen Erdélyben: az Unitárius Uraméké nem, mert annak elégett a' Typogr.háza, és sok idő kívántatnék, míg azt felállítanák: a' Szebenieké nem, mert azoknak Uj Typusok elolvadott, az ót pedig már hozzám küldötték matériának: az Eklesiának ha kiadom készen azt a' részt az ö Kegyelmekek kívánságok szerint, melly abból való, az léssen belőle, hogy sem ez, sem amaz, egész Typographia nem léssen, hanem szükség megállani, és meg tsonkulván haszontalanná lenni; ö Nagyságok eléggé firtattak, hogy mondjam-meg, kik az ollyan ártalmas igyekezetü emberek a' Papok közzül (mert én a Consistoriumra nem vetek, melly mindent az ö Kegyelmekek dispositiojókra hagy, gondolván, hogy mind úgy van az 's mind jó az, a' mit ö Kegyelmekek javallanak) de én kedvezni akarván ö Kegyelmekeknek, soha ki nem mondtam.

2. Ez innét tetszik-meg, mert ezelőtt kibotsátott Apologiámban még jól emlekeztem ö Kegyelmekek felől illyen szókkal: Cum ii, á quibus haec insperata hausit, declararunt se non ex se loqui; sed alii quid sentiant & loquantur, se mihi candide notum facere.

3. Mert Deákul adtam azt ki, hogy mindenek ne értsék. Még-is mondom, hogy ha békét nem hagynak, nagyobbakat várjanak és én ne légyek az oka, ha (a' mit nem akarnék) vallásunk motskolódik miatta. Miólta ez kezdődött, és T. Püspök Uram ö Kegyelmekeknek silentiumot imponált, hogy azólta is nem hagytanak békét, megmutatja ez, 1. Hogy azután a' Consistoriumot ellenem gerjesztették, úgy-hogy; a' legkisebbik-is, mint egy dögletes embert úgy tart, azólta nemis hijtanak a' Consistoriumba, (ha hinánakis, nem mennék) és azólta leg-acerbusabbnak látom ellenem. 2. Mert a' külső emberek 's Urak közibe-is annyira kiment az ö Kegyelmekek méltatlan vádjok, hogy nem régiben egy más vallású Ur emberis maga részéről való emberek előtt szememre veté, hogy az Ekklésia bonumit depeculáltam, de bizony

megadom az árrát, ha magam nem, maradékim. Mellyen én tsak elpirúlván 's tsudálkozván, hogy az ő Kegyelmekek intimátiojokból már annyira ment a' dolog, hogy még az Ellenkezők-is úgy itélnek felőlem (a' kiknek egyben másban én sok hasznokat vehetném, és hogy hijába igyekeztem venni, (mondok) nem tsuda.) Hogy pedig nem egyébünnét vötték, hanem ő Kegyelmeektől, ebben kétségem nints: mert mást nem tudok, hanem a' miéink közzül ő Kegyelmekek társalkodnak azokkal, és ő Kegyelmekek vannak ott olly benn, Más Méltóságoknál-is, valahol ő Kegyelmekek olly benn vannak, hogy soha semmire vagy igen kevésre mehettem, hanem tsak idegenkedtenek tőlem, nem tsudáлом már. 3. Hogy minden jókat a' Városon gonosz akaróimnak látok, az-is kétség nélkül onnét vagyon, és consequenter hogy a' Tanáts ollyan rigide ellenem vagyon, kivált a' miéink, nem egyéb lehet az oka. Annyira ellenem vannak, ugyan-is, hogy (a' mellyet igen kitsiny dolognak tartottunk eleinten) még tsak az Immunitas dolgát-is (mellyet az Urak mindjárt megigértek, mihelyt kivántam, 's talám akkor ha tiz annyit kivántam volna-is, megigérték volna) nem obtineálhattam mind eddig, sőt e' Nyáron illyen suspus esék rajtam: kimenvén fű osztani rendszerint a' mint következnek a' házak, következék az enyém és ottan monda egyik fű osztó: Itt bizony Kegyelmednek egy tseppet sem adnak, melly dologról a' Tanátsban-is lött Végezés. El-szégyelvén én magamat, holott (mondok) eddig mindenkor kiadták, jóllehet tudták jól azt, hogy én Immunitást sollicitálok: gondolván mindjárt, hogy az nem egyébünnét vagyon, hanem a' mi hideg Keresztényinknek, 's leg-közelebb Papjainknak hanem immediate-is, mediantibus aliis bal informatiojokból: és mit tehetek, ha eszem lévén, minthogy ő Kegyelmekek illyen suspectusokká tötték magokat előttem, minden nyavalyáimnak okául ő Kegyelmekek gondolom lenni? Eddigis (si mens non læva fuisset) emebből, vagy amabból tanulnom kellett volna. Hogy Németi Uram a' Consistoriumban örökké ketté vágni igyekezte, ellenkezőképen tsak exsibilálván voxomat, hogy a' Várallyai malom jövedelmének felét megnyerém, ő Kegyelme szememre hányva mondá, hogy az Országot így 's amugy meghódoltattam, effélékből eszembe vehettem volna, hogy ő Kegyelme nem igaz jóakaróm; de igen tardus voltam ad finistre judicandum. Hogy T. Tsepreg iUramis Németi Uram persvasiojából változtattottmeg ellenem, ebből megtetszik, hogy most damnálja ő Kegyelme bennem, a' mikben az előtt még maga segítségül volt. Egy szóval valakik ő Kegyelmekek közzül a' Keresdi

útban Comesim vóltak, mind egy húron pendültek. A' ki a' tengerbe esik, vagy megiszsa mind, vagy kiúsz; másként beié-hal. Ebben én benne vagyok, és ha tovább hallgatom, látom, hogy vesznem kell. Itt nyelvemmel nem lehet (mert sokan vannak ellenem) elmémet pennára kell vennem, és ha mégis nem állanak el rólam (a' mint mondám) ezentúl bizony még vastagabbat várjanak. Ha pedig az egész nép repudiálna, vagy megfogtatna, annál inkább, ha megöletne (mellyet nem gondolok, mert ezzel Isten 's emberek előtt fenékkal felfordítaná minden tekintet, és Istennek jelen való ítéletire igen méltóvá tenné magát, e' föld hátán olyan vétkes nemzetség nem találtatván, én egész nemzetség ellen fordítanám a' pennát, és úgy denudálnám minden mezítelenségét, hogy bizony hírével lenne mind magának, mind más Nemzetségeknek, és meglenne az, hogy én minél nagyobb devotioval vóltam eleinten annál nagyobb aversioval lennék; úgy hogy még hirétölis a' Magyar-nak, futnék, és ártani a' kinek tudnék, el nem mulatnám. Így kell szólanom; mert emberek lévén, emberi indulatok nélkül nem vagyunk, Dii meliora! Kétség nélkül megtsendül a' füle mindennek ' aki ezeket olvassa, (ha az igazat megakarja tudni, ezt általis olvassa) de egyéb orvosságát ennek nem látom. Én ama' szerint, a' mi vagyon Psal. 55 : 23, 24, 35. ö Kegyelmekeket hozzám jó szível lenni alítván, semmit sem tudtam ö Kegyelmecktől tartani, 's im mint önték alám a' forrót!